

GEOTURISMO VALLE SAGRADO DE LOS INKASPI KAMARIKUY

2007 watapi, Junio killapi, Ministerio de Comercio Exterior y Turismo hinallataq Valle Sagrado de los Inkas Municipalidadninkunapas Qosqopi, Perú suyupi; Centro de Destinos Sustentables de National Geographic Society yanapayninwan, geoturismopi llank'ariytan regionnintinpaq paqarichiranku. Kay llank'ariyqa paqarishan Inka allpanpi, hanantimpi, urintimpi wiñaypaq runa kawsachikuq llank'aykuna muhuchakunanpaq, tiqsimuyuntinpa ñawi rurunpi, allin kawsayninkuna riqsisqa kasqanrayku. Kay kamarikuyqa mast'arikunqa "Proyecto de Reordenamiento y Rehabilitación del Valle del Vilcanota" qhawayninwan, kikin regionpa umalliq wasinkunaq yanapayninpuwan. Kamarikullanqataqmi huk "Mapa Guía de Geoturismo" hinallataq huk internetpi riqsihikuq rap'i, kaypin waqaychakunqa aswan chanin regionpa kawsaykunaq, pacha kayninkunaq phuturiyninkuna, rikhurillanqataq turismoq kawsaypaq qhapaqyachisqankuna hinallataq ayllukunaq sunqchakuyinpi paqariq kawsaykunapas. Chayllaraqmi khayna Geoturismo kamarikun América Surnintinmanta National Geographicpa qallarichisqan.

¿Imataq Geoturismori?

National Geographicqa, Geoturismotaqa riqsihichin **"Turismoqa pacha kayninta, pachapi kawsayninta, kawsaykunata, k'achalliykunata, ñawpa kaqkunatapas uywaysikun runankunaq qhapaq kayninpaq"**. Geoturismoqa qhipa wiñayninkunapaqmi tariyta munan mana purisqan ñankunata, kayninkunata taqiyta, kawsayninta, ñawpa yachaykunatapas allin ñawian qhawaykuyta hinallataq maskhanan mana askha runa hamunantachu; aswanpas chanin runaq hamunanta. Ecoturismopas turismotapas, kawsaykunaq allin qhawakuyintapas kuskata, qhapaqyachikuqta rikullantaq --- astawanpas manan kawsaypi kaqkunallatachu aswanpas runaq sunqunmanta kamariykunatapas, machulanchiskunaq yachay taqisqankunatapas hinallataq tukuy hukniray sunqchakuykunatapas astawan sunqu kusirichiy yapakuqkunatapas. Geoturismoqa llaqtaq turismopi llank'aq huñunakuyininkunatan kallpachan; kaykunataqmi kawsayta qhapaqyachinku qullqichaspa allin kawsayta mast'arisapis. Sichus astawan Geoturismomanta yachayta munaspaqa, kay Centro de Destinos Sustentables de National Geographic rap'inman haykuy: www.nationalgeographic.com/travel/sustainable/

Valle Sagrado de los Inkas: Imaymana kaqkuna, tukuy laya kawsayninkunapas ch'ullallan tiqsimuyuntinpi.

Geoturismowanqa purinku yaqa 55 hunu kuraq runakuna nisunmanchá, kaymanta kuskan kuraqtaqmi Estados Unidosmanta hamuqkuna, qullqisapa runakuna. Qusquqa aswantataq Valle Sagrado de los Inkas, qhapaqmi kanku; pacha kaqninkunapi, kawsayninkunapipas, manan hukkunapi khayna kanchu chaytaqchá hawa llaqtayukunapas yachakunku. Qhapaq kayninqa mana aypaymi; kantaqmi inkunaq, españolkunaq, saqisqanku ñawpa kaqkunapas hinallataq kawsashaq qhiswa llaqta runankunaq kaqninkunapas. Hinallataq, kay kawsayqa hawa llaqta hamuqkunapaq imaymana kawsaykunata kicharin. Kanqan: puriykuna, q'uñi unu wayt'aykuna, mayupi wanp'upi tuytuykuna, p'isqukuna, sallqa kawsay qhawaykunapas, kawallupi puriykachaykuna, qaqa siqaykuna, wasichakuy, mikhuykuna, ñawpa willakuykuna, ñawpa wasichakuyininkuna qhawaykunapis. Kay llaqtaqa ima munay rikukuyniyuq, imaymananiray kawsayniyuq, pawqarchasqa, takikunayuq, raymikunayuq, yupaychaykunayuq, runankunapas sumaq simi, allin sunquwan chaskikuq.

Valle Sagradopi tarikuq kaqkuna:

- Machu Picchu willka ñawpa llaqta – Tukuy runakunaq qhapaq kaynin, qanchisnintin tiqsimuyupi hanllallichikuq kaqkunamanta huknin kaq.
- 400 laya p'isqkunata wasapan hinallataq kayllapi tarikuq uywakunapas anti ukumarihina, sapallanmi kay "úrsido" nisqa Sudaméricantinmanta. Kaykunapin pakakullankutaq huch'uy taruka, "sach'a cabra" nisqanku hinallataq tanka tarukapas.
- Aswan chanin ñawpa raqaykuna: Ollantaytambo pukara, Pisac willka sunqu, Huch'uy Qusqu, Calcapi tarikuq llaqtacha, hukkunapis.
- Yaqa 400 laya orquideakuna, wakintaq mana tiqsimuyuntinpi kanchu.
- Ñawpa allpa llank'ay yachaykuna rikukunraq.
- Sarapas, papapas wakin mikhuykunapas askha niraq, kaypi paqariqtaqmi kanku.
- Huknin tiqsimuyuntinpi riqsisqa "trekking": **Inka ñan**
- Suyuntinpa iskay aswan riqsisqa qhatunayuq: **Pisacwan Chinchero**
- Kaypin llaqtaq kayninkuna rikukun, llaqta raymikuna, ñawpa ruwayninkuna, tusuykuna, tukaykuna, anti kawsaykunaq yachaynin, anti llaqtakunaq wayk'uyinpas
- Maras llaqta, kachi qhatankunapas, Moray ñawpa chakranankupas.

Geoturismowanqa qullqichakuy kan, saphinchakuy kan, taqikuy kan, allin kaypas kallantaq:

- Llaqtapi kaqkunata, kawsaykunata, chay sumaqchaq, yanapakuq turismota yachachikamunqa.
- “Comunidades turísticas” nisqakunata kallpachakun qullqichakuq, runa qhapaqyachikuq ñanta maskhananpaq.
- Huch'uy empresakuna, runakunaq ruwayninkunatapas kallpachakun, llaqtaq usunkuna, malliyninkuna rikukunanpaq, kamariyninku paskarikunanpaq, kaqninkunapas akllasqa kananpaq.
- Kayninchistan uqarinanchis ñuqanchis uhupi, ñuqanchispi paqarisqakunapi ñawita churaspa, Valle Sagrado de los Inkas ch'ulla kasqantapas rikuchispa.
- Comunidadkunapi kawsaykunaq, kaqninkunaq ch'ila kayninta mast'arinanchis qispiyninchisman yapaykunapaq.
- Chayamuqkunatan qhawasqan llaqtanchiskunata, comunidadninchiskunatan munaykachinpaq.
- Kay yunkapi tiyaq kawsaykunatapas tinkunachinpaq yanapanakunankupaq.

Geoturismota comunidadkunaq sunqumanta paqarichispa:

Geoturismo kamarikuyqa munan regionnintin kallpachaynintan, runankuna, turismopaq umalliqninkuna, sector privadukuna, sapallan runankuna, huñurisqa runakunapas, gobiernopaq llanka'qkunapaq. Watukuqñinchiskunapas mink'arisqan kanku kay kamariypaq. MINCETURpa, Proyecto Vilcanotan makin hina, chayqa National Geographic nisqawan kuska regionnintinpi llank'aykunata kamarinqaku tukuypa yuyaychasqanta chaskispa. Kay llank'aykunatan kanqa:

- **Consejo de Geoturismo** kamarikuynin.- Huk regionmanta huñurisqa runankuna hinallataq tukuy umalliq organizacioninkunamanta, áreas naturales protegidas nisqa, hotelkunaq rantinmanta, restaurantekunamantapas, ñawpa ayllukunamanta, tukuy kawsananta qhawaq huñukunamanta, sociedades de preservación nisqakunapas hinallataq riqsikunqa regionpa ñawpa kawsayninkuna, artistankuna, makiwan kamaqninkuna, turismo kamariykuna, wayra wasikuna, hukkunapuwani. Kay Consejojón Mapa Regionalpa tukuypa yanapayninwan kamarikuyninta kallpachanqa hinallataq yanapanqa, Geoturismo yachariykunata riqsichispa hinallataq yanapanakuywan turismota wiñaypaq wakichinpaq tukuypa allinninpaq.

- **Mapa Guía Regional** paqariynin.- Proyecto Vilcanotawan National Geographic *puwanmi* huk hatun riqsichikuyta kamarinqaku, chaypaqmi sutikunata mañakunqaku Mapa Guía de Geoturismo del Valle Sagrado nisqapi churanankupaq. Kay mapapin tarikunqa mana riqsisqa llaqtakuna, sunqu suwaykuna, misk'ichikuykuna, llaqtanchiskunaq, hawa llaqtakunaq watukuqkunaq kawsananpaq, tukuy regionnintinpi achalankunata riqsichispa. Chay sutikunapiqa riqsichina yurakuna, uywakunata, ñawpa wasikunata, ñawpa raqayniyuq k'itikunatapas, munay kawsayniyuq pachakunata, ñawpa wasichakuykunata hinallataq tukuy llaqtanchispi paqariq sunqu suwakuykunatapas: taki hina, artesanía hina, tusuy hina, arte hina, qhawarikuykuna hina, kikin way'ukuyninta hinapas. Foro Comunitario nisqakunapas ruwaykunqa Valle Sagrado de los Inkaspa comunidadninkunapi.

Proyecto Vilcanotawan Vallepi tarikuq Municipionkunapuwani, chaskinqaku riqsichisqakunaq sutinta, apachikunqataq National Geographic nisqaman. National Geographictaqmi akllarinqa sutikunata mapapi rikhurinanpaq. Mapa Guía, National Geographic qhillqasqan rikhurinqa español, inglés, quechua simikunapi hinallataq MINCETUR, Proyecto Vilcanota, yanapaq Municipiokuna wakin llaqtayuq huñuriykunapas tukuymast'ariyunqaku.

Mapa Geoturístico del Valle del Vilcanotan riqsichikunqa Qusqu llaqtaq raymiypi; 2008 watapi, junio killapi.

Kay interneptpi kay r'apiman haykuspa munasqaykita riqsichiy www.geoturismovallesagrado.org

Astawaman yachanaykipaq, fichakunatapas chayachinaykipaqtaq. Maskhaykuy:

Enrique Riveros Yábar

Coordinación Local

Proyecto Geoturismo del Valle Sagrado de los Inkas

NATIONAL GEOGRAPHIC

Dirección; Av. de la Cultura n° 734. 3er.piso.

(Oficinas de Dircetur) ♦ Cusco

Tel: (51.84) 254860 ♦ Cel: (51.84) 9624286 ♦ Fax: (51.84) 223761

Correo electrónico: quikeriveros@hotmail.com

Joaquín Murrieta

Mónica Durand

Coordinación General

Proyecto Geoturismo del Valle Sagrado de los Inkas

NATIONAL GEOGRAPHIC

Teléfono:(001.520) 290-0828

Correos electrónicos: joaquin@sonoran.org

monica@sonoran.org

Banco Mundial